

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д. изк Антоанета Анчева

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

в научна област 8. Изкуства, професионално направление 8.1. Теория на
изкуствата

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ИЗКУСТВОТА, БАН

ИГ Ново българско изкуство

Дисертационен труд на тема

СЪВРЕМЕННИ ИДЕИ И ТЕНДЕНЦИИ ЗА РАБОТА С ПУБЛИКИТЕ В ХУДОЖЕСТВЕНИТЕ МУЗЕИ. ОРИЕНТИРАНЕ КЪМ ПУБЛИКИТЕ В БЪЛГАРИЯ

(ПРИМЕРЪТ НА НАЦИОНАЛНАТА ГАЛЕРИЯ)

Докторант: Надежда Янкова Джакова

Научен ръководител: проф. д-р Ирина Генова

Докторантката Надежда Янкова Джакова представя дисертационен труд на тема „Съвременни идеи и тенденции за работа с публиките в художествените музеи. Ориентиране към публиките в България /примерът на Националната галерия/“, състоящ се от текстуална част от 174 страници и библиография, включваща голям брой източници, от които 65 заглавия на кирилица и 138 заглавия на латиница. Също така са включени и приложения - 63 страници с анкети, 13 таблици и 49 илюстрации. Дисертационният труд е обсъден и насочен за публична защита на разширено заседание на ИГ Ново българско изкуство към Института за изследване на изкуствата на БАН, проведено на 20.09.2019 г. Докторантката е направила 4 публикации по темата на дисертационния си труд.

Авторефератът напълно коректно отразява структурата и съдържанието на дисертацията.

Убедително може да се каже, че темата за съвременните идеи и тенденции за работа с публиките в художествените музеи, ориентирана към българските публики, е достойна за научно интерпретиране и в тази посока тя е напълно дисертабилна. Дисертационният труд е структуриран с увод, пет глави и заключение. В увода докторантката с разбиране излага и обосновава предмета, целите и задачите, актуалността на изследването, теоретическата и практическата значимост на труда и установява обхвата на изследването и използваната методология. Авторката организирано подрежда и степенува етапите на развитие на отделните части с оглед на решаването на поставените проблеми. Това, което прави впечатление е, че в следването на своите задачи тя се отнася систематично, последователно и методологично коректно.

Поставената от дисертантката основна цел, формулирана в самото заглавие, е проследявайки съвременните идеи и тенденции за работа с публиките в художествените музеи, с ориентацията и към публиките в България /конкретно в Националната галери/, да оформи препоръки за успешни стратегии за тяхното развиване. А, тъй като работата с публиките има своя предистория авторката включва и исторически обзор на тяхното развитие. Мотивацията на докторантката, както и доброто познаване на съществуващата специализирана литература по темата е подкрепена и от работата ѝ със съвременните художествени практики. Темата на дисертацията е проблематизирана в няколко основни линии – теоретически и исторически аспекти в развитието на публиките, публиките в епохата на интернет, проследяване ориентацията на публиките в художествените музеи на Европа, Северна Америка и България. В общата рамка на труда съвсем естествено превалират трета,

четвърта и пета глава. Приложена е класическата схема на хронологично проследяване на развитието на публиките в художествените музеи и са приведени множество примери. Последните, въз основа на мястото и спецификата на конкретния музей, са проследени по глави. С оглед на акцента върху изследването на българските публики и в частност в най-големия наш художествен музей - Националната галерия, е обособена отделна глава. Анализът на конкретни примери и музеи, безспорно е от полза за изясняване на цялостния ход на развитието на публиките. В заключението докторантката изследователски защитава своята теза.

В Увода на дисертационния труд се формулират намеренията на изследването и се търси „баланс между теоретичното изследване на публиките и емпиричното, свързано с познаване и привеждане на множество примери от работата в музеите“. Първото бих определила като теоретична част, върху която стъпва втората част, в която теоретичните постановки се реализират в прагматиката на конкретни примери и практики.

В Първата от петте глави на дисертацията от голямо значение за разработката и задължително за подобно изследване е подглава *I. 1. Основни понятия и термини. Формирани нови понятия*. В нея е разгледана терминологията, върху която авторката базира своите анализи в настоящото изследване. Изяснява се понятийният апарат и използването на основните термини при изследването на публиките, както и формирането на нови такива. Освен термини като «музей» и «публика», докторантката разглежда въвеждането на нови понятия, станали актуални през последните десетилетия. Тя не само ги формулира, но и ги разграничава с оглед на създаването на по-трайни връзки в отношението между музей и посетител. Акцентирано е върху систематизираната през годините терминология, като при някои

дефиниции се отбелязва тяхната промяна, наложена вследствие на най-новите музейни изисквания. В Първа глава са набелязани и основните тези, кратка предистория, съдържаща хронологическо проследяване на историята на изследването на публиките в музеите, в това число и в България. Във втората част на Първа глава *I. 2. Изследвания на музейните публики* е направен исторически преглед като е визирано времето на превръщането на идеите на Просвещението в реалност, довело до отварянето на музеите за обществото. Акцентирано е на 70-те години на 19 век, когато започва изследването на публиките, което се явява и основна задача на дисертацията. Проследявайки изследванията на публиките, докторантката ревностно отбелязва редица публикации на авторите, чиито трудове са в периметъра на настоящия труд. В част трета - *I. 3. Преглед на проучванията на посетителите в България*, авторката прецизно проследява, макар и кратката история на развитието на музейното дело в България, чието начало е белязано от дейността на читалищата, които се явяват уникален български феномен. Съвестно цитира, единствената, за съжаление, публикация върху „маркетинговото проучване и оценка на взаимодействието между музеите, училището и младите потребители“, принадлежаща на Националния исторически музей (НИМ). В последната част на първа глава - *I. 4. Методически подходи за изследване на публиките* е отбелязана и използваната методология, като се подчертава мултидисциплинарността на изследването, което предполага боравени с теории, изследователски стратегии и методи от различни сфери - на социологията; комуникацията и маркетинга; психологията; експозиционното изграждане; дигиталното развитие. Прави впечатление, че в изложението на текста на първа глава авторката демонстрира висока степен на професионално познаване, като се стреми в рамките на набелязаните

хронологически параметри да обхване процесите, динамиката и промените в развитието на отношенията между публиката и музея.

Във втора глава, озаглавена „Музеят и срещата с публиката в епохата на интернет“ фокусът на изследването е върху начина, по който музеят присъства в съвременността и на възможностите, които дигиталните технологии предоставят на музейната институция. Посочена е практиката на световните музеи да дигитализират своите колекции, да предлагат виртуални експозиции и пр. Основното, направено от авторката, заключение е относно приложимостта на новите медии, на откриването на нови възможности за достъп, участие и интерактивност, т.е. на възможността за създаването на нова връзка между музей и публика. Всъщност, във втора глава на дисертационния труд също са проследени няколко линии, оформени като три подглави - *Музейната експозиция и достъпът на посетителя до нея*, *Брандиране на музея и Социалните медии като споделено място за диалог*. Посочени са примери за музейни експозиции като е потърсена връзката между музей – архитектурна среда – експозиция – публика. Направеният от докторантката извод е, че функциите на музея днес вече се простират далеко извън изложбеното пространство и колекциите, а новите медии и социалните мрежи създават нови дигитални светове и връзки с публиката. По този начин, според Н. Джакова, музеят се „трансформира от място за изследователска работа в място за общуване“. В тази посока докторантката обосновава и неговото бъдеще, която тя вижда в „бързото и лесно достигане до все по-широка публика чрез дигиталните технологии и възможностите за достъп, които те предлагат“.

В трета глава „*Ориентиране на публиките в художествените музеи в Европа. Европейски проекти за развиване на публиките. Музеите на Германия*“ са изследвани факторите за ефективна работа с публиките, базирани върху практиките на световни реномирани музеи. Проследени

са стратегиите за развиване на публиките като част от културната политика на държавите. Посочени са примери за успешно ориентиране към публиките, обърнато е внимание на проектите, финансирани от Европейската комисия, в които е заложена стратегия за развитие през следващите 10 години.

В четвърта глава *„Ориентиране към публиките в художествените музеи в Северна Америка“* фокусът е върху политиката в областта на културата в тази част от света, отличаваща се с управлението и финансирането си. Цитиран е Музеят за модерно изкуство (MoMA), чийто модел за експониране и стратегия за развитие е насочена към виртуалното присъствие на публиката и обратната онлайн връзка с нея. Добър пример е и High Museum of Art в Атланта, който също е цитиран. Съвсем логично авторката си задава въпроса какво трябва да се очаква от музея днес и изброява основните фактори, играещи роля за неговото популяризиране, в това число привлекателността на експозициите, рекламната стратегия и пр.

Приносът на настоящия труд е подчертано значим в пета глава *„Ориентиране към публиките в България. Примерът на Националната галерия“*, тъй като дисертантката е реализирала собствено проучване върху изследването на публиките в най-големия художествен музей у нас. Това е въпрос, който все още не е добре изследван в нашето музеознание и Н. Джакова последователно и задълбочено събира, класифицира и организира база данни, която да послужи за по-доброто познаване на публиките в България. Успешно е проведено допитване до голям брой посетители на Националната галерия, анализирани са резултати, които са осмислени в конкретната работа на музея. Разгледано е и въвеждането в национален контекст на европейски практики за работа с публиките. Дадени са практически насоки за музейна работа в художествените музеи, които могат да бъдат приложени в българските

музеи при планиране и организиране на постоянна експозиция; временни изложби; брандинг на музея; дигитална и комуникационна стратегия; образователна дейност спрямо профила на музейния посетител, което също се явява съществен принос.

В Заключението авторката експлицитно изтъква, направените в текста основни изводи. Библиографията, с която борави, респектира с разнообразието на ползваната литература, имаща отношение към темата на дисертацията.

Дисертационният труд на Надежда Янкова Джакова разглежда актуална и обществено значима тема като показва завидна теоретична подготовка с познаване „ab intra“ на проблематиката, както и добро боравене и систематизиране на материала, подходящи цитирания на автори, на примери, модели и т.н. Актуалността и новите моменти в него са подкрепени от направените проучвания и анализи, от демонстрирания авторов поглед и отношение към разглежданата проблематика.

Изразявам своето съгласие с посочените от докторантката приноси. Тя познава много добре проблематиката, ориентира се добре в материала, което ѝ дава възможност леко и свободно да борави с теоретичната основа и разнообразните примери, върху които гради своите анализи и преценки.

Считам, че представеният за рецензиране дисертационен труд „Съвременни идеи и тенденции за работа с публиките в художествените музеи. Ориентиране към публиките в България /примерът на Националната галерия/“, като формулиран проблем и във всяка от главите си показва приносен характер. Представя докторантката като ерудиран специалист. Текстът е написан на много добро езиково ниво, намерени са пропорциите между научен стил и разбираемостта на

научните постановки. В дисертацията са демонстрирани собствени аргументирани изследователски мнения.

Оценката ми за дисертационния труд, автореферата и научните приноси е положителна и считам, че той отговаря напълно на изискванията на ЗРАСРБ.

Като имам предвид всичко това, давам своята положителна оценка и убедено препоръчам на уважаемото Научно жури да присъди на Надежда Янкова Джакова образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 8.1. Теория на изкуствата, научна област 8. Изкуства.

15.03.2020 г.

проф. д. изк Антоанета Анчева